

Comunicar-se amb els arbres de Gallecs

Josep Gordi Serrat*

1. Introducció

La majestuositat, la forma, la força i la longevitat d'un arbre l'han fet mereixedor d'admiració, dipositari de diferents simbologies i, fins i tot, element de veneració. Només cal que llegiu el llibre de l'antropòleg escocès Sir James George Frazer (1854-1941), *La branca daurada. Màgia i religió*, publicat el 1890 i traduït a nombroses llengües, per trobar un gran nombre d'exemples de veneració i culte als arbres repartits per tot el món (Frazer, 2006). Una altra font similar és el llibre del psicoanalista i estudiós de les relacions entre la botànica i la religió, Jacques Brosse (1922-2008), *Mythologie des arbres*, publicat el 1968, on també apareixen nombrosos exemples del paper dels arbres en la mitologia de moltes cultures (Brosse, 1989). En conseqüència, els arbres i els boscos apareixen tant a l'inici del cicle de la vida, com és el cas de l'arbre de la vida de la Bíblia, en el centre, fent el paper d'axis mundi o d'arbre còsmic, o al final de tot, com l'arbre de la creu (Gordi, 2011)

Tot seguit, us presentaré un conjunt d'exemples sobre la veneració i l'admiració pels arbres que han tingut diferents cultures del planeta.

En primer lloc, us parlaré dels malnomenats primers pobles, les primeres nacions, els aborígens, els indígenes, els indis... Per parlar d'aquestes

maltractades poblacions ho faré per continents.

Començaré per Europa i, com que resten molt poques cultures que puguem situar sota els conceptes abans esmentats, em caldrà remuntar-me en el temps. Imagineu-vos el continent europeu quatre mil anys enrere, és a dir, abans de l'expansió dels grecs i, sobretot, la dels romans i, per tant, de la primera gran desforestació. De ben segur que els boscos cobrien la major de les terres, sobretot les de les terres centrals. Els cronistes llatins esmenten relats de persones que havien viatjat més de dos mesos per la planícia europea sense arribar a sortir del bosc. Per aquests motius, moltes d'aquestes grans bosquíes rebien el nom de selva o silva. Per exemple, la gran foresta de l'altiplà de la Sila (Calàbria, Itàlia) els romans l'anomenaven la Silvia Brutia.

Si us pregunteu com eren aquells boscos, només us cal visitar l'únic bosc, més o menys, primigeni de la plana europea, Białowieża (entre Polònia i Bielorrússia), i us adonareu dels seus trets característics: a) presència de molts arbres caiguts, producte de les nevades o ventades. Aquest fet genera una gran quantitat de fusta morta a terra que pot arribar a representar un 30 % de la biomassa total; b) existència d'una important varietat d'arbres, que, a la vegada, tenen una

* Professor de Geografia. Facultat de Lletres. Universitat de Girona. Josep.gordi@udg.edu

gran heterogeneïtat de diàmetres i alçades, fins al punt que alguns arriben als 35 m; i c) com un fet ben destacable, l'existència d'un gran nombre d'arbres pluricentenaris. Per tant, una boscúria primigènia seria un espai ben irregular, on s'alternarien arbres monumentals amb clarianes, i entremig una gran quantitat de troncs en descomposició arran de terra.

Ara, imagineu-vos un grup social que ha viscut tota la seva vida enmig d'aquestes boscúries: com no havia de sentir-se meravellat per trobar-se davant d'un arbre que superés els quaranta metres o per l'aparició d'una simple clariana o una muntanya. Tampoc és gens estrany que acabés pensant que aquelles espècies vegetals o els animals que caçava estiguessin dotats d'una anima o un esperit ja que, de ben segur, no experimentava cap sentiment de superioritat vers tot el que el rodejava. Per tant, alguns arbres i boscos van ser considerats sagrats pels primers pobladors i van acabar convertint-se en els primers santuaris, molt abans que s'aixequessin els primers temples i, en conseqüència, van esdevenir els primers espais de comunicació entre les persones i la divinitat. Fins i tot, les primeres manifestacions del foc poden haver estat lligades als arbres, només cal tenir present la sorpresa que devia generar l'incendi d'un arbre per un llamp. Per aquest motiu en algunes cultures es parlava de l'arbre com el pare del foc.

Per als pobles celtes, el bosc sagrat s'anomenava *nemeton*, que és una paraula gal·la que vol dir santuari; en gaèlic existeix el mot *nemed*, que significa sagrat. Normalment era una clariana del bosc on els pobles celtes desenvolupaven els seus ritus religiosos conduïts pels druides. Al voltant de l'arbre venerat o de la clariana es

tallava la vegetació arbustiva del seu voltant per tal que els ritus tinguessin més espai. D'altra part aquests arbres i boscos restaven com a intocables. Per tot plegat, no és gens estrany que un dels principals arbres còsmics de la mitologia germànica fos el freixe d'Yggdrasil. Aquest arbre està ja descrit en un text del segle XII en què l'esmenta com el més gran i millor de tots els arbres. Les seves grans arrels el mantenien dret i el comunicaven amb el món subterrani, el seu tronc s'aixecava sobre la terra i les branques cobrien mig món. Al seu peu hi naixia una font que li permetia viure sempre i de la qual naixia un curs fluvial que abastia tota la terra. Entre les seves arrels, tronc i branques hi vivien un conjunt d'animals mitològics, com la serp de Nioggrh, l'àliga reial que la vigila, la cabra Heidhrun, que amb la seva llet nodreix els guerrers d'Odin...

D'aquest culte ancestral dels arbres s'han mantingut molts elements dins del folklore de molts països europeus. Només us esmentaré el cas de l'arbre de maig. A Saxònia hi ha textos que en el segle XIII ja esmenten la tradició d'anar al bosc a cercar peus joves de bedolls o avets i plantar-los al costat de les cases o de les corts d'animals. Alguns relats anglesos del segle XVI ja parlen de la tradició d'anar a l'inici de l'estiu al bosc a cercar un arbre que engalanaven i plantaven al costat de les cases o enmig de la plaça i que al voltant seu s'hi ballava. Per tant, la festa de l'arbre de maig és la festa del triomf de la vida que esclata amb la primavera després del quiet, llarg i fred hivern. Ballar i jugar al voltant de l'arbre és festejar l'efervescència i la vitalitat de la primavera i esperar que l'estiu porti abundants collites. En conseqüència, la festa de l'arbre de maig també és una lloança a la

fertilitat. A Catalunya hi ha algunes localitats que mantenen o han recuperat aquesta tradició. A Igualada, per exemple, la festa de l'arbre de maig funciona de la següent manera: l'activitat comença a primera hora del matí quan la gent es reuneix per anar a bosc i triar un bon arbre. El que van triar l'any 2014 feia 23,5 m d'alçada. Després d'esmorzar al bosc, es trasllada l'arbre a una plaça cèntrica de la ciutat i en comença l'escorxament, és a dir, el desbrancatge i la pela de l'escorça. Cal precisar que es deixen les darreres branques de la capçada. Tot seguit es planta l'arbre al bell mig de la plaça i a la tarda se celebra el concurs de grimpaïres².

Quan les legions romanes van endinsar-se per la Gàl·lia, la Bretanya insular i la Germania van talar alguns dels boscos sagrats per intentar assimilar-los a la cultura i les creences de Roma. Per exemple, el poeta hispanoromà Marc Anneu Lucà explica en el poema *Farsàlia* el cas de la destrucció d'un bosc sagrat prop de Marsella, en què el mateix Cèsar va haver d'agafar la destralt davant dels legionaris pel respecte i la temença que generava en ells el bosc sagrat.

Continuaré aquest viatge per les terres d'Oceania. A Nova Zelanda creix el kauri (*Agathis australis*), que és un arbre de grans dimensions, que els habitants d'aquella illa anomenen Tane. Els maoris també creuen que totes les espècies de la natura tenen un esperit propi. Al principi dels temps, quan el cel i la terra es van separar, va restar Tane, el senyor del bosc, com a columna que els seguia unint. Els maoris pensen que totes les espècies del bosc, com ells mateixos, descendeixen de Tane. Quan alguna

família necessita fusta per construir la seva cabana o una barca fan una cerimònia per demanar perdó abans de talar l'arbre.

James Frazer esmenta molts exemples de tradicions de tribus que fan referència al respecte o la veneració pels arbres ja que es creia que tenien ànima. En concret, descriu el cas dels membres d'una tribu del centre d' Austràlia que creien que les ànimes dels difunts residien en els arbres i per tant es prohibia talar-los. També esmenta el cas dels indígenes de l'illa de Siau a Indonèsia, que creien que els esperits dels arbres podien sortir de l'arbre i passejar-se pel poblat, i per evitar que generessin maldats sobre els habitants els feien ofrenes, com aliments, corones de flors...

Al continent africà, algunes tribus creien que cada arbre té el seu esperit. Per exemple, el cocoter era concebut com una mare que els dóna aliment, i abatre'l era percebut com un matricidi. En altres casos, els arbres es veneraven a partir de fer-ne ofrenes, com lligar-ne un cinturó de fulles de palmera o deixar-hi aus sacrificades.

Al nord del continent nord-americà les diferents tribus que hi habitaven també creien que totes les espècies i els elements naturals tenien el seu esperit, i algunes tribus difícilment tallaven algun arbre ja que pensaven en el dolor que podien generar. Un dels elements lligats a l'arbre és el tòtem, el qual va desenvolupar-se en diferents cultures indígenes del nord de la costa de l'oceà Pacífic, entre l'actual Canadà i Alaska, com és el cas dels Haida, els Tlingit o els Nuuchah-Nulth. Un tòtem és un tronc recte de diferents mides, majoritàriament provinent d'un cedre, esculpit pels artesans dels

² www.arbresjosepgordi.blogspot.com

pobles de “les primeres nacions”, els quals, al llarg del temps i observant els animals i les morfologies que apareixen a la natura, van crear un llenguatge i una iconografia pròpia on són presents les formes d’animals (óssos, castors, ocells, granotes...) i les de persones, que a vegades s’entrellacen i que tenen diferents simbologies. Hi ha tòtems que provenen de troncs molt alts -el més alt conegut sobrepassa els 45 m-, d’altres són petits i d’altres només són frontals, és a dir, que es troben enganxats a l’exterior o interior de les cases. Després també apareixen escultures senceres. Els simbolismes dels tòtems estant construïts, en gran part, al voltant del sistema de parentiu entre els membres d’una família. Per tant, són veritables pals heràldics i és per aquest motiu que es situen al davant de les cases. Per això els tòtems porten esculpit l’animal emblemàtic de cada família que els crea. En aquest sentit, a més, d’explicar quina és la família i la història que “viu” en aquella casa, també cerquen la protecció dels avantpassats, però no són objecte de veneració. En altres casos tenen un simbolisme mortuori o apareixen en les sales on es feien les cerimònies del poble que volien explicar la història i identitat de cada poble als seus membres.

Un cop fet aquest repàs històric i geogràfic sobre la veneració dels arbres, cal que us pregunteu quins són els atributs dels arbres que els han fet mereixedors de culte i veneració per part de diferents cultures esteses per tot el planeta.

El primer fet destacable dels arbres és que ens sobrepassen o transcendeixen, és a dir, que viuen de mitjana molts més anys i, per tant, són testimoni de fets vitals de les persones o del pas de les generacions. Aquesta

realitat ha generat moltes iniciatives populars relacionades amb els arbres. Per exemple, a vegades les famílies, quan tenen descendència, planten un arbre i es lliga la vida del fill amb la del arbre plantat. També es pot utilitzar el creixement de l’arbre per comparar-lo amb la persona: hi ha persones ben o mal arrelades, que creixen de forma recta o torta, que donen bons fruits o no. En ocasions, he sentit explicar a propietaris forestals que aquell bosc l’havia plantat el seu pare o el seu avi i aquest fet generava uns vincles emocionals tan importants amb el forest que es podia decidir no aprofitar el bosc mentre el progenitor fos viu. D’altra part, cal tenir present que en la gestió forestal és molt comú que els fruits d’una bona ordenació i gestió els reculli la següent generació. Un cas curiós és el del ginkgo, que a la Xina se l’anomena l’arbre de l’avi i del nét ja que, producte del seu lent creixement, l’avi plantava l’arbre i era el nét qui se’n menjava els fruits. Ara bé, hi ha alguns arbres que no només ens sobrepassen, sinó que presenten, en alguns casos, una extraordinària longevitat. Per tant, hi ha espècies que a més de transcendir-nos són testimonis d’èpoques històriques. En ocasions he sentit dir: aquest arbre el van plantar els romans o aquest roure ha vist passar els exèrcits de Napoleó... En conseqüència, hi ha arbres pluricentuaris i d’altres de mil·lenaris, i molts d’ells han estat testimoni de fets històrics. Per exemple, a Catalunya, l’olivera anomenada lo és considerat un dels arbres més vells del país ja que és mil·lenària. D’altra part, algunes de les oliveres de l’hort de Getsemaní a Jerusalem, on va pregar Jesucrist a l’inici de la passió, tenen més de mil anys i, possiblement, són rebrots de les soques que van ser tes-

timoni d'un dels episodis de la vida de Jesús i, en conseqüència, han esdevingut un lloc de pelegrinatge.

Un segon element que fa mereixedors els arbres d'admiració i veneració són les seves mesures. Els arbres són les espècies que poden acumular més biomassa, viure més anys i créixer a major alçada. Només cal recordar que l'Eucaliputs a Austràlia pot arribar a superar els 100 m d'alçada i al Japó hi ha el cedre roig (*Cryptomeria japonica*) que arriba a viure alguns milers d'anys. Ara bé, per mi l'arbre més espectacular que he vist és la sequoia gegant (*Sequoiadendrum giganteum*), ja que és un arbre admirable per la seva verticalitat, alçada, majestuositat, longevitat i elegància. L'elegància és resultat de la contundent verticalitat, de la considerable alçada i del color rogenc del seu tronc. Tot plegat fa que restis magnetitzat ràpidament per la seva presència. Quan apareixen formant grups de dos o tres arbres la seva contemplació s'esdevé sorprendedora. La longevitat de l'arbre és producte del seu robust tronc i de l'ampla escorça, que compta amb una important quantitat de tanins i altres substàncies químiques que impedeixen que sigui atacat pels insectes i que a la vegada el protegeixen dels focs que esporàdicament cremen a nivell de la superfície del bosc aprofitant la gran quantitat de fusta morta i, majoritàriament, resultat d'una tempesta seca a l'estiu. Ara bé, en ocasions sí que ens apareixen els efectes del pas del foc sobre el tronc de l'arbre o l'àpex de l'arbre mort per l'efecte d'un llamp, però malgrat aquestes cicatrius l'arbre es manté dempeus. En conclusió, es tracta d'un arbre únic, enormement espectacular i que afortunadament està protegit des de finals del segle XIX. Per exemplaritzar tot el

que he explicat, us esmento les principals dades de la sequoia gegant anomenada General Sherman, situada al Sequoia National Park de Califòrnia, que potser és l'ésser viu amb major biomassa del món ja que té 1.487 m³ de biomassa, 31 m de diàmetre a la base del tronc, 75 m d'alçada (producte d'un llamp que va assecar l'àpex) i uns 2.200 anys d'existència. De ben segur que hi ha arbres més alts i és vells, però difícilment que acumulin tanta biomassa.

Un tercer element que fa els arbres mereixedors d'admiració i veneració és el gran nombre d'usos que la societat ha tret, al llarg de la història, d'ells. Tot seguit, us n'esmentaré alguns exemples. Els boscos han estat font de fusta i llenyes, però també de molts altres productes, com reïnes, bolets, fruits, caça... Els arbres que tenen fruits comestibles han estat utilitzats pel seu simbolisme, per exemple en algunes paràboles del Nou Testament per relacionar la vida de les persones amb els arbres que fructifiquen. D'altra part, alguns fruits, com les olives de l'olivera, els dàtils de la palmera datilera o les magranes del magraner han tingut una prolífica simbologia. Per exemple, a l'edifici modernista de l'antiga Caixa de Sabadell, projectat per Jeroni Martorell i construït entre el 1907 i el 1915 a la ciutat de Sabadell, ens apareixen magranes en alguns capitells de la façana i en els mosaics que hi ha a la primera planta abans d'entrar a la sala noble. En tots dos casos la utilització de la magrana simbolitza la maduració i la fertilitat, per tal de fer entendre als possibles clients de principis de segle que Caixa de Sabadell era una institució madura i fèrtil i, per tant, un lloc segur on deixar els estalvis.

Un quart element que ha fet me-

reixedor l'arbre d'estima i font de simbolisme ha estat el seu cycle vital. Per exemple, els caducifolis en el moment que treuen les noves fulles simbolitzen el triomf de la vida davant del llarg l'hivern, que representava la foscor i la letargia biològica, o els perennifolis són emprats en els cementiris com a símbol d'immortalitat. Parlant d'arquitectura funerària, em ve a la memòria la traducció catalana del llibre *Principis de botànica funerària*, que va escriure Celestí Barallat el 1885, el qual, us he de reconèixer, em va sorprendre notablement ja que va saber relacionar el simbolisme egipci o grecollatí amb el cristià.

Tot seguit, us presento alguns dels consells sobre l'ús i el simbolisme dels principals arbres que poden plantar-se en un recinte funeràri. Sobre el xiprer, Barallat esmenta que és l'arbre típic dels sepulcres ja que té una morfologia que imprimeix en l'ànim les idees de severitat i repòs i perquè fa enlairar la mirada cap al cel. D'altra part, el color grisenc del seu tronc genera una certa semblança amb una columna, fet que s'adiu amb l'arquitectura dels cementiris. El caràcter perennifoli de les seves fulles simbolitza, tal com ja us he esmentat, la immortalitat, i la suau fragància que exhala fa que acabi d'harmonitzar perfectament dins de l'espai fúnebre. La palmera, des del temps dels egipcis, simbolitza la victòria i el triomf de la vida sobre la mort. La palma en els sants representa la victòria sobre l'esperit del mal, el triomf de la vida i la recompensa eterna. La palma era un dels emblemes predilectes dels cristians primitius. D'altra part, Celestí Barallat considera que dins dels cementiris no s'han de plantar arbres fruiters ja que la fruita representa el desig i no afavoreix el caràcter greu de l'espai. Per tant, en

un cementiri no hi trobareu oliveres, figueres, palmeres datileres femenines, és a dir amb dàtils, ni teixos que tenen, a més a més, fruits verinosos. Tampoc s'hi han de plantar espècies espinoses ja que tant els fruits com les espines poden trencar la pau i el recolliment del recinte funeràri. En conseqüència, la presència vegetal ha de ser una barreja d'arbres esvelts com el xiprer, l'àlber, l'abet blanc, la píce, el cedre, el làrix, el lledoner, el salze blanc o el pollancre i tocs de verd i color que proporcionen les gespes, les hores i les flors.

2. Els boscos de Gallecs

Els boscos de Gallecs són fragments forestals que prenen el nom de les masies més properes: el bosc de can Torres, el de can Jornet, el de la torre de Malla i el dels boscos de can Mulà i can Veire.

El bosc de can Torres correspon a la primera massa forestal que trobem venint de Mollet a mà dreta i que pren el nom de la desapareguda masia de can Torres, que es trobava entre l'actual carretera i el bosc. Aquesta formació forestal és una pineda de pi pinyoner. Ara bé, sota les capcades dels pins pinyoners hi ha diverses etapes de la successió natural cap a l'alzinar. Per tant, si aquesta pineda fos tancada i s'evités qualsevol actuació antròpica, és a dir, tala, pastura o freqüentació del bosc, d'aquí a unes dècades trobaríem un alzinar ben consolidat sota els pins. En conseqüència, aquesta formació forestal on predomina el pi pinyoner es pot catalogar com a secundària o transitòria des d'un punt de vista evolutiu i mai pot presentar-se com un bosc madur, malgrat l'edat dels pins (Gordi, 1999).

En segon lloc, us parlaré del bosc de can Jornet, situat darrere mateix de

la masia del mateix nom, a uns centenars de metres de l'església romànica de Santa Maria de Gallecs i prop de la carretera que travessa la vall. Aquest és un bosc on predominen les alzines i els roures, tot i que entremig hi creixen importants exemplars de pi blanc i de pi pinyoner. Tal com passava al bosc de can Torres, sota les alzines i els roures la regeneració dels pins és nul·la, ja que aquestes espècies necessiten molta llum. Un element interessant d'aquesta massa forestal és que hi ha exemplars de grans dimensions de roure martinenc a les vores del bosc. Al meu entendre es tracta d'arbres situats en marges d'antics camps de conreu i que, de ben segur, servien com a lloc d'ombra per als pastors i els pagesos. En altres zones de Gallecs encara és possible observar arbres com els que he descrit, és a dir, isolats enmig de camps. També dins del bosc de can Jornet podeu observar antigues feixes en el sector més meridional, fet que ens indica que possiblement cinquanta anys enrera aquest sector era ocupat per horts de la masia de can Jornet.

En tercer lloc, us parlaré del bosc de la torre de Malla, que se situa al peu del camí o la carena de Sant Valerià en direcció a Palau de Plegamans. Aquest bosc pren el nom d'una magnífica masia anomenada la torre de Malla, situada dins el terme municipal de Parets del Vallès. En aquest bosc trobem un bon exemple del que podem qualificar com a bosc humanitzat, ja que la pineda de pi pinyoner i pi blanc que el forma té com a sotabosc, a la part més planera, només un estrat herbaci continu. És el que molta gent en diu un bosc net. Ara bé, si compareu aquesta imatge amb el bosc de can Torres us adonareu que hi ha quelcom que no funciona ja que malgrat tenir la ma-

teixa composició arbòria el sotabosc és totalment diferent. La causa d'aquest contrast cal cercar-la, al meu entendre, en l'ús social que es fa del bosc de la torre de Malla, com ho posen de manifest les deixalles que amb facilitat es troben pel bosc. Dins del bosc de la torre de Malla també hi podeu observar els mateixos contrastos ja esmentats en les dues anteriors masses forestals; només us cal endinsar-vos-hi fins a trobar el terreny més inclinat i obac que en dificulta l'ús social i que, per tant, permet al bosc desenvolupar la seva dinàmica natural, que fa possible que, sota els pins, pugueu observar alzines, roures i fins i tot oms (*Ulmus minor*), juntament amb arbusts, com ara l'arç blanc (*Crataegus monogyna*), el ginestó (*Osyris alba*) i el galzeran (*Ruscus aculeatus*), herbes, com la rogeta (*Rubia peregrina*) i lianes, com la mateixa heura (*Hedera helix*), pròpies de l'alzinar.

En darrer lloc, us parlaré dels boscos de can Mulà i can Veire, els quals són, majoritàriament, una pineda de pi blanc amb una brolla d'estepes com a sotabosc. En els indrets més frescals succeix el mateix que en els altres boscos de Gallecs, és a dir, que creixen petits rodals d'alzines amb algun roure.

3. Comunicar-se amb els arbres

Per comunicar-se amb els arbres, el primer pas que cal fer és comprendre'ls, estimar-los i agrair-los la seva existència ja que les plantes representen el 99,9 % de la biomassa i ocupen el 30 % de la superfície terrestre, tot i que també viuen en ecosistemes aquàtics. És important promoure aquest tipus de sentiment ja que històricament les plantes han estat menystingudes. Per què? Pel seu immobilitisme, la seva suposada insensibilitat o perquè no representen un perill per l'espècie humana a diferència dels ad-

mirats felins o d'altres depredadors. Fet que genera una admiració. El trist paper que tenen els vegetals davant dels animals és comprova fàcilment si tenim present que els protagonistes de les faules quasi sempre són animals, els quals prenen atributs dels humans, és a dir, defectes o qualitats, per tal de desenvolupar una història, que acostuma a ser una exposició de vicis i virtuts. Per tant, estem acostumats a identificar-nos amb els animals i en molt poques ocasions amb els vegetals. En conseqüència, la millor manera de viure el bosc i els arbres és a partir de la comunicació des de la igualtat. Per fer-ho possible, abans de res hem de foragitar del nostre pensament les connotacions negatives que porten associats els adjectius immòbil i vegetal, ja que moltes vegades els utilitzem, col·loquialment, de forma despectiva. Per tant, us heu de sentir, amb els arbres i el conjunt d'espècies vegetals i animals, com a germans, i cal que us hi acosteu, des de la intimitat, talment com si anéssiu a veure un amic fidel. En resum, per acostar-vos als arbres i la resta dels vegetals cal deixar enrere un seguit de prejudicis, però, per damunt de tot, el que cal foragitar de dins nostre és la supèrbia de creure'ns superiors a la resta d'éssers vius i, per tant, ens cal baixar del pedestal des del qual, algunes persones, observen el món.

Certament, els arbres no tenen ulls, nas, orelles, mans i cames com la major part dels animals, però segons ens ha demostrat l'investigador Stefano Mancuso (Mancuso, 2015) són éssers dotats d'intel·ligència i de sensibilitat, tot i que resten immòbils. Ara bé, aquest fet no implica que no ens hi puguem comunicar,

ni que entre ells no es comuniquin.

L'arrelament de les plantes ha generat que tinguin unes característiques diferents a les dels animals. La més important és que viuen a un altre ritme, és a dir, són molt més lentes i, en el cas dels arbres, viuen molts més anys. En segon lloc, tenen una estructura modular, a diferència dels humans, és a dir, totes les seves parts són importants però cap és indispensable. Aquesta realitat té els seus avantatges, com el fet de poder-se regenerar o rebrotar a partir de la soca, de les branques, d'arrels...

El professor Mancuso, de la Universitat de Florència i membre del Laboratori Internacional de Neurobiologia Vegetal (www.linvo.org), afirma que els vegetals poden veure, sentir, comunicar-se i fins i tot gaudir d'intel·ligència, sobretot si tenim present com a definició d'intel·ligència la capacitat de resoldre problemes. En conseqüència, l'arbre, amb les seves arrels, tronc i capçada és un ésser viu que respira i per on flueix la saba ascendent o descendent. Per tant per dins seu hi ha energia en moviment i la seva escorça és com una pell.

Peter Wohlleben, guarda forestal que va escriu el llibre *La vida secreta de los árboles* (Wohlleben, 2016), ens diu que els arbres són sers socials, que es comuniquen entre ells i amb els animals a través de les olors o de petits estímuls elèctrics, gràcies a una mena de cèl·lules nervioses que hi ha a la punta de les arrels, de la capacitat d'emetre olors que tenen les flors o els receptors de substàncies volàtils que tenen les cèl·lules de les fulles. Aquest llenguatge secret dels arbres els permet preparar-se davant d'un perill o una situació de risc. Els arbres poden llençar senyals que els

permet atreure insectes o altres tipus d'espècies que els poden ajudar. A nivell subterrani també es produeixen fenòmens d'ajuda entre arrels de peus diferents o amb fongs.

4. Comunicar-se amb els arbres de Gallecs

Tot seguit, us proposo un seguit d'exercicis per practicar en diferents espais forestals de Gallecs. El primer que us aconsello és cercar un roure d'unes certes dimensions, com els que trobareu a la part externa del bosc de can Jornet o del bosc de can Veire, i seure, recolzant-vos en el seu tronc i, per tant, sota la seva capçada. El tema de les dimensions de l'arbre respon al fet de poder viure el sentiment d'acolliment i aixopluc que genera està assegut sota les seves branques. El primer que heu de fer és entendre l'estructura de l'arbre. No oblideu, tal com us he dit abans, que l'arbre té una estructura modular, és a dir, que es divideix en tres parts: les arrels, el tronc i la capçada,

formada per branques i fulles. Cadascuna d'aquestes parts té la seva funció, però formen una unitat, un tot. Per tant, cal capir que, sota els vostres peus, l'arbre estén tot el seu aparell radicular per aconseguir aigua i nutrients, el qual en ocasions interacciona amb altres espècies i pot arribar a representar a nivell de pes (biomassa subterrània) el mateix que la part aèria (biomassa aèria), és a dir, que en algunes espècies el que pesen les arrels és molt semblant al pes conjunt del tronc, les branques i les fulles. Per tant, aixeca la mirada i pensa que el que hi ha per damunt dels teus ulls també és sota terra.

Aquesta morfologia ha generat, en la imaginació de molts literats, una similitud entre les parts de l'arbre i les de la persona i, en conseqüència, les arrels es converteixen en els peus, el tronc en el cos i el cap i les branques en els braços. Només cal que llegiu *El senyor dels anells* de J.R.R. Tolkien, que va ser publicat entre el 1954 i 1955 al

Regne Unit i popularitzat per la trilogia cinematogràfica dirigida per Peter Jackson. Tolkien, que era un gran amant de la natura i de l'ecologia, fins al punt que preferia utilitzar la bicicleta abans que l'automòbil, fa ambientar molts episodis de la seva narració en ambients forestals (el bosc vell, el bosc tancat, el bosc ombrívol, els boscos de Nuath, els boscos de Firi-en...). En un d'aquests episodis apareixen els ents, que són criatures en forma arbòria que viuen en el bosc de Fàngorn. En concret eren pastors d'arbres ja que la seva feina era vigilar i protegir la resta d'arbres del bosc. Al sentir-se traïts per Sàruman decideixen atacar Isengard i després l'Abisme de Helm destruint tots els exercits de Sàruman. Per tant, els arbres tenen un paper molt important en el desenllaç de la història del Senyor dels anells.

74

Per il·lustrar què són els ents, us reproduceixo un petit fragment de la primera trobada entre els protagonistes de la història i els ents:

“—Si li plau —va dir— ¿qui és vostè? ¿I què és?
Una mirada sospitosa aparegué als ulls vellíssims, una mena de cansament; els pous profunds quedaren tapats.

—Hrum, vejам —va respondre la veu —; bé, sóc un ent, o aquest és el nom que em donen. Sí, el nom és ent. Podríeu dir que jo sóc L'ent, segons la vostra manera de parlar. Segons alguns el meu nom és Fàngorn i uns altres diuen que Babarbrat. (..)

—Els arbres i els ents —respongué en Barrarbrat—. Jo mateix no comprenc tot el que succeeix, de manera que no us ho puc explicar. Alguns de nosaltres encara som veritables ents i, a la nostra manera, força vius, però molts s'endormisquen, esdevenen, podríem dir-ne, una mica arbrosos.

La majoria dels arbres, evidentment, no són més que simples arbres; però molts estan mig desperts. I n'hi ha de molt desperts, i uns pocs, doncs, bé, ah, uns pocs s'estan tornant entescs. I això passa cada dos per tres.”

Un altre exercici que m'agradaria que féssiu, asseguts o estirats sobre un dels bancs del bosc de can Veire, és reflexionar sobre els avantatges de la immobilitat. La primera és que, gràcies al seu arrelament, l'arbre serà un amic fidel ja que, normalment, sempre és al seu lloc i us espera. D'altra part, també és un bon amic per a moltes altres espècies. Només cal que enlaireu la mirada sobre el tronc i si és temps de primavera trobareu, fàcilment, una filera de formigues anant amunt i avall o escoltareu una increïble piuladissa d'ocells que reposen a les seves branques o porten menjar als pollets que tenen en el seu niu situat en unes branques o dins mateix del tronc. Si l'arbre és centenari o pluricentenari també serà molt comú observar-hi moltes i líquens que creixen sobre la seva escorça o, fins tot, en alguna enforcadura un grup de polipòdis que hi desenvolupen les seves fulles. En conclusió, l'arbre és un amic col·laborador per a moltes espècies. Visquem-lo així i tingueu present que algú que és tan generós amb els altres es mereix tot el nostre respecte.

Un tercer exercici que us proposo per comunicar-vos amb els arbres és que t'allunyis una certa distància de l'arbre on estaves assegut i et descalcis per tal de sentir sobre els teus peus la força de la terra, la seva energia i que et sentis com un arbre. Aquest exercici et proposo fer-lo a les parts més planeres del bosc de la torre de Malla o del de can Veire. Per aconseguir-ho, aixeca i baixa els braços al ritme d'inspirar i expirar fins

sentir-te ben relaxat. Tot seguit mira l'arbre que està al teu davant i pensa que ell, malgrat no tenir ulls, també t'està mirant. No et sentis ridícul, pensa que el filòsof francès Jean-Jacques Rousseau, que des de jove es va convertir en un gran aficionat a la botànica, va escriure en una carta dirigida a un amic: "Un dia d'aquests em convertiré en una planta, em sembla que ja em surten les arrels". D'altra part, S. Mancuso ens ha demostrat que les plantes perceben la llum, en reconeixen la quantitat i la qualitat ja que la llum és l'aliment principal de la seva dieta energètica. I com ho fa? Doncs gràcies al fet que les seves cèl·lules porten uns fotoreceptors. Per tant, a diferència dels animals, les facultats sensibles es troben distribuïdes per quasi tot el cos. En els cas dels fotoreceptors de la llum es localitzen a les fulles. Per exemple, la reducció de les hores de llum que implica la tardor és captada pels fotoreceptors

5. Bibliografia

Brosse, Jacques (1989). *Mythologie des arbres*. Edition Plan. Paris.

Frazer, J.G. (2006). *La rama dorada*. Fondo de Cultura Económica de España. México.

Gordi, Josep (1999). "Els boscos de Santa Maria de Gallecs" *Lauro. Revista del Museu de Granollers*. Núm. 17 pp.35-43.

Gordi, Josep (2011). *Els arbres medi-*

dels arbres caducifolis i es pot dir que, a poc a poc, l'arbre tanca els ulls i dorm tot l'hivern. Doncs, tenint present aquestes dades científiques, espero que miris i et sentis observat. A poc a poc, acosta't a l'arbre i notaràs la seva energia i finalment abraça'l i sentiràs tota la seva força.

La darrera proposta per comunicar-te amb els arbres us proposo dur-la a terme a l'interior del bosc de can Torres, ja que és una de les masses forestals més isolades i menys accessibles. Un cop assegut al costat del tronc, relaxa el teu cos i la teva ment i des de la teva buidor i serenor sent la consciència de l'arbre. Xavier Callejo³ ens diu que al costat de l'arbre ha viscut experiències de sanació personal i de creixement personal i espiritual i que parlar amb els arbres vol dir que entre un ésser humà i un arbre es produeix una comunicació de consciència a consciència, a través del cor i més enllà del pensament.

terranis. *Un recorregut pels seus valors culturals i espirituals*. Documenta Unviersitària. Girona.

Mancuso, Stefano, Alessandra, Viola (2015). *Verde Brillante. Sensibilità e intelligenza del mondo vegetale*. Giunti Editore. Milano.

Wohlleben, Peter (2016). *La vida secreta de los árboles*. Ediciones Obelisco. Barcelona.

³ www.conscienciaarborea.com